

Kortere anmeldelser

ALMINDELIG HISTORIE

HANS BOLL-JOHANSEN & MICHAEL HARBSMEIER (red.): Europas opdagelse.
Historien om en idé. Chr. Ejlers Forlag, Kbh. 1988. 216s., ill.

De sammenbragte børn i den forskerfamilie, som befolkede Det humanistiske Forskningscenter ved Københavns Universitet, havde behov for at føle hinanden på tænderne, da de i 1986 påbegyndte opbygningen af centrets tværfaglige miljø. Den her foreliggende bog er resultat af denne socialiseringsproces.

På omslagets bagside præsenteres forfatterkredsen som »yngre humanistiske forskere«, hvilket dog er en velvillig fortolkning af det faktum, at i det mindste tre af dem har fejret deres 50-års fødselsdag. Den yngste er midt i trediveerne. Når sandheden skal frem – og hvorfor skulle den egentlig ikke det – består forfatterholdet fortrinsvis af modne, velmeriterede forskere med solid forandring i deres respektive fag, og det er i grunden slet ikke så galt. Fagviften omfatter sprog og litteratur (Hans Boll-Johansen og Per Øhrgaard), antropologi (Anne Knudsen og Michael Harbsmeier), historie (Stephen Christensen), arkæologi (Jørgen Jensen), assyriologi (Mogens Trolle Larsen) og kultursociologi (Bronislaw Swiderski). Som mødepunkt for deres første forsøg på tværfagligt samarbejde valgte de temaet Europa om idé. Resultatet i form af denne bog viser, at det var et godt valg. De har alle noget væsentligt at sige om det store tema.

Bidragene er skrevet, inden det igangværende store opbrud i Østeuropa for alvor tog fart. Den nye dimension i europabegrebet, som følger heraf, kommer derfor naturligvis ikke til udtryk. Alligevel er bogen interessant, ikke blot fordi den er et håndgribeligt vidnesbyrd om de senere års stærkt voksende europabevidsthed her i landet, men også fordi den repræsenterer et hårdt tiltrængt dansk sidestykke – ganske vist i letvægtsklassen – til de store europæiske klassikere på feltet, som f.eks. Denys Hays, Jean-Baptiste Duroselles og Heinz Gollwitzers værker. Det er mig bekendt første gang, et værk af denne karakter foreligger på dansk, og det er i sig selv et prisværdigt initiativ.

Indholdet er et stykke bevidsthedshistorie. Bogen handler ikke om Europa, men om Europa som idé. Den beskæftiger sig med den måde, europæerne i tidens løb har oplevet deres verdensdel på, og med europæernes vekslende selvforståelse som europæere. Bogens otte essays angriber det omfangsrige tema fra tre forskellige vinkler. Den første består i overvejelser på et overordnet plan af spørgsmål som: Hvor kom den europæiske kultur fra? (Mogens Trolle Larsen), hvor kom europæerne fra? (Jørgen Jensen), hvordan og hvornår opstod Europa som meningsfuldt begreb? (Stephen Christensen) og – finurligt formuleret af Michael Harbsmeier – hvornår blev Europa opdaget (af verdensdelens ind-

byggere selv og af »de andre«)? Disse essays bidrager hver på deres måde til at indkredse Europa som historisk begreb og europæiskhed som kategori.

Den anden indfaldsvinkel handler om to af Europas flydende grænseegne, Middelhavet og Østeuropa. Anne Knudsen demonstrerer, at Middelhavet først med nationalstatens gennemslag i det 19. århundrede blev et grænsehav, mens det tidligere havde været forbindelsesled i en særskilt middelhavskultur. Bronislaw Swiderski funderer over begrebet Centraleuropa, som han profetisk spår fornyet realitet, efter at begrebet under mange års sovjetisk hegemoni har været henvist til en eksistens som intellektuelt fænomen blandt oppositionelle central-europæiske åndsarbejdere.

Den tredje og sidste indfaldsvinkel drejer sig om holdningsudviklingen til Europa i to af verdensdelens dominerende lande, Frankrig (Hans Boll-Johansen) og Tyskland (Per Øhrgaard). Der er i begge tilfælde tale om bredt baserede og kompetente analyser af holdningsudviklingen gennem de seneste århundreder med vægt på tiden efter 2. verdenskrig. Læst i sammenhæng tegner de et godt omrids af det, som hele tiden har været den mere eller mindre skjulte dagsorden i EF-samarbejdet: Skal integrationen foregå på tyske eller på franske præmisser? De seneste begivenheder synes at have afgjort, at fremtidens lederskab – hvad enten man kan lide det eller ej – vil tilfalde riget i midten, det snart genopstandne Tyskland.

Pladsen her er ikke til en egentlig anmeldelse. Det må derfor række blot at fastslå, at det vidtspændende værk rummer alt fra luftige spekulationer til kontant information. Forfatterne har lagt sig i selen for at sige noget væsentligt på den snævre plads, og det er lykkedes.

På den baggrund kan man måske godt virke som et utaknemmeligt bæst, hvis man hæfter sig ved det, som ikke er behandlet. Men alligevel: Det virker som en oplagt mangel, at der nok findes et bidrag, som hedder »Indre farvande: Middelhavet«, mens man må savne et tilsvarende om Østersøen. Man skulle ellers synes, at Østersøregionen som kulturområde for os måtte være mindst lige så interessant som Middelhavet – vi er trods alt selv en del af den. Det følges også som et savn, at man ikke har fundet anledning til at medtage et essay om Englands position i det europæiske billede. Dette land har i århundreder indtaget en mellemstilling mellem den atlantiske og den kontinentale kulturkreds, som det nok kunne have været på sin plads at beskæftige sig med i en bog som denne.

Man kan imidlertid ikke få alt på én gang, og det, vi får i dette værk, er også godt nok. Uanset at det måske i lidt for høj grad er præget af Middelhav og Kontinentaleuropa, mens så vigtige identitetsskabende faktorer som Østersø, Nordsø og Atlanterhav er drænet væk.

Bogens omslagsmotiv er hårdtslående symbolsk. Sebastian Münsters gengivelse fra 1500-tallet af Europas lande i skikkelse af en dronning er arrangeret, så dronningens skød ligger åbent. Ud af moderskødet strømmer en broget, nutidig europæisk folkevrimmel. Nutidens europæere er børn af det historiske Europa. Den foreliggende bog er udtryk for, at selv vi fodsløbende EF-europæere, der bor her til lands, omsider også er ved at få øjnene op for denne side af vor historiske arv.

Knud J. V. Jespersen